

Az elsodort Felvidék Jezsó Ákos: *Megyek túlra*, FOKUSZ Egyesület–Magyar Napló Kiadó, Budapest, 2017.

Mióta várjuk már, hogy valaki megírja végre az *Elsodort falu* folytatását! Hogy elmondja az újabb nemzedékeknek, mi történt a határon túl maradt magyar falvakkal és városokkal. Hogy valaki végre számot vessen az elcsatolt területek visszatérésének hihetetlen csodájával, majd a feldolgozhatatlan végzettel: egész országrészek másodszeri, és talán még tragikusabb elszakításával. Szabó Dezső szuggesztív, sodró regénye után mióta várjuk, hogy a magyar családokat lássa, láttassa valaki az elmúlt, irtózatos század szennyese áradatában...

Jezsó Ákos nem csak személyes adósságot törleszt – bár regénye elején feltünteteti, hogy nagyszüleinek állít emléket –, amikor új regényében arra vállalkozik, hogy megírja egy felvidéki magyar család történetét a második világháború kitörésétől az ötvenes évek csehszlovákiai és magyarországi kommunista diktatúráinak berendezkedéséig.

Nem csak a dunaszerdahelyi Janda Kálmán és felesége, Rózsika háborúk és diktatúrák szaggatta házassága, utolsó pillanatig tartó, kemény kitartása a szülőföld rögein, valamint a fogcsikorgatva, retentő módszerekkel kikényszerített áttelepülésük képezi a történet fő sodrát. Teljes hadseregek vonulnak fel, történelmi nagyságok köszönnek vissza, akiknek soraiban örömmel üdvözölhetjük az égbekiáltó igaztalansággal bebörtönzött és haláláig méltatlan körülmények között sínylődő Esterházy János gróft, aki talán először bukkan fel szépirodalmi műben. Jezsó munkája emellett bővelkedik az igényesen és izgalmasan megírt harci jelenetekben, sőt, még egy kémhistóriát is nyomon követhetünk.

Izgalmas és életszerű a kisebbségi sorba kényszerített magyarság örök dilemmájának ábrázolása: az adott ország polgáraként, katonatisztként vagy éppen egy kommunista diktatúrában, tanárként hol húzódik az a határ, ameddig lelkipurdalás nélkül elmehet?

„– Azt kéred tehát, hogy az itteni magyar gyerekeket arra tanítsam, hogy tagadják meg magyarságukat és váljanak szlovákká?

Andrej komor arccal bólintott.

– Cserébe békén hagyunk – mondta higgadtan.”

Megrázó és mindenképpen filmforgatókönyvre érett az a jelenet, amikor a kettészakított család Ma-

gyarországra üldözött tagjai végre találkoznak egy hídon a Felvidéken maradt hozzátartozókkal. A Duna fölött, a jeges szélben, kíméletlen, fegyveres örök között – az édes-testvéreknek! – engedélyezett, néhány perces találkozó olyan jelenet, amelynek filmes feldolgozását kötelező jelleggel kellene levéltetni minden hazai iskolás számára. Hogy ne dőljenek be a kimondhatatlan múltat vígjátékokkal vagy egyrészt-másrésztező, sunyi szofisztikákkal elhazudó történelemhamisításnak.

A megjelenésében is tetszetős, igényesen szerkesztett mű másik érdeme az erős képisége: „Holtak kísérték a menetet. Az út menti temetőket hizlalták a Bajára menekülő, ágyúk nélkül maradt tüzerek.” Erőssége még a rövid mondat. A diktatúra kezdetét írja le így: „Az élet megújult, de a világ megváltozott. És új vakolatok készültek.” Érdekesen épülnek egymásra a szereplők jellemfejlődésének vagy a cselekmény kicsúcsosodásának fontosabb pontjai az izgatottabbá váló leírásokkal, kavargó képekkel.

Ugyanakkor éppen a jól felépített szöveget bontja meg a szerzőnél egy-egy stiláris bicsaklás vagy a néha zavaróan ható, át nem gondolt mondatok: „Rádiójuk nem volt, az is tönkrement (...)”. A szereplők párbeszédei gyakran kidolgozatlanok, papírizúek. A családtagok is úgy beszélnek egymással, mintha vezércikkeket olvasnának fel. A klisék hatása zavaró az egyik szereplő csehországi tartózkodásának leírásánál is. A katonák természetesen knédllit esznek és sört isznak hozzá.

A Szabó Dezső-i igényű vállalkozás érdemeit ugyanakkor nem kisebbítik a szerző néha hullámzó színvonalú megoldásai. Jezsó háromnegyed évszázados elmaradást hoz be egymaga azzal, hogy megírta a háborús időszakot utoljára, híven megörökítő Márai és Hamvas óta folytatásra nem talált, hamisításktól mentes, magyar családregényt. Egy olyan művet, amelyben végre nem a kommunista hatalmi elit egy-egy – az őt körülvevő valóságra nagy nehezen ráébredt – tagjának nézőpontja határozza meg a látószöveget. A regény felráz és figyelmet: itt az ideje a szemléletváltásnak.

Hogy végre ne csak a győztesek írják a történelmet.

Udvardy Zoltán

